

Graz a magasból

Kulturális főváros – egy kerek éven át

Aki autóval érkezik Grazba, már az autópályán művészi üdvözlét fogadja – a nyugat felől érkezőket integető gumikezek

amely egy bátor grazi kapitány, Hackher őrnagy hősiességének állít emléket. Az őrnagy Napóleon katonáival szemben védte a várat, s bár Graz végül engedett az ellen túlerejének, sőt az erődöt Napóleon személyes parancsára földig rombolták, váltásdíj ellenében legalább az Óratorony megmenekült a hódítók pusztító kedvétől. A második világháború végnapjaiban újra kiemelt szerepet kapott a Várhegy: gyomrába alagútrendszert vájtak, hogy oda menekítsék a lakosságot a bombázások elől.

Graz pályaudvara – az absztrakt festészet kísérleti terepe

A bunker ma idegenforgalmi látványosság, legnagyobb terme, a „Dóm” pedig évek óta rendezvények helyszíne. A város védjegyéül szolgáló Óratorony hagyományos, a nap járásához igazodó árnyéka mellé mesterséges, épített árnyat is kapott az idei esztendőre. Az óváros utcáit járva vagy a Mura folyó felett átvezető hidakon nézelődve pedig arra lehetünk figyelmesek, hogy a világörökségbe fölvetett óváros izgalmasnál izgalmasabb elemekkel gazdagítja arculatát: a jobb parton már körvonalazódik a londoni építészpáros, Peter Cook és Colin Fournier által tervezett művészetek háza, a Kunsthau, amelynél organikusán futurisztikusabb – a cethal boltíveségét kajütablakkal és ágyúcsövek módjára az égnek meredő világítónyílásokkal kombináló – épülettettest nehéz volna elképzelni; a két part között pedig elkészült a New York-i sztárepítész, Vito Acconci által (a grazi illetőségű Robert Punkenhofer ötlete nyomán) kreált, amfiteátrumot és kávéházat egyesítő pszeudo-acélsziget. A város másik védjegye, az oszlopon álló, aranyozott Mária-szobor mellé pedig ez év január eleje óta csupa üveg lift repíti fel a kíváncsi publikumot,

mely ilymód – persze csak szabatosan kimért másfél percen át – a Szűzanya magaslesi szemszögéből pásztázhatja végig Graz háztetőinek hullámtengerét.

De a várost járva nem csak építészeti meglepetésekkel számolhatunk: ha szerencsénk van, egy kétórás séta alatt annyi fekete-afrikai tekintet mosolyog ránk, mint a két és fél milliós Budapesten hetek vagy hónapok alatt sem. A magyarzat egyszerű: Ausztriában központi állami „elosztó politika” működik, amely származási régiók szerint osztja szét a rövidebb-hosszabb időre az országba érkező migránsokat, és Graznak az óvilág legdélibb kontinense jutott. Ha Graz elnyerte az emberi jogok városa címet, akkor ez az elismerés elsősorban a migránsok beilleszkedését segítő közösségi munkának szól.

Kulturális téren Graz azonban már évtizedek óta avantgárd szerepet tölt be Ausztriában és Közép-Európában. A hatvanas évektől a *manuskripte* című irodalmi folyóirat gyűjtötte maga köré a provinciális és náci múlttal szembeforduló, lázadóan bátor fiatal írók – Barbara Frischmuth, Peter Handke, Wolfgang Bauer és mások – csapatát, a hetvenes években pedig a *Forum Stadtpark* és az évente megrendezett őszi fesztivál, a *steirischer herbst* adott otthont és kibontakozási teret az úttörő művészeti kezdeményezéseknek.

Az „Európa kulturális fővárosa” gondolat – vagyis az, hogy évről évre egy-egy európai város kontinensünk kultúrájának gyűjtőlencséjévé, központjává lépjen elő – Melina Mercouritól származik. A filmcsillagnak a görög kulturális tárca vezetőjeként sikerült meggyőznie az Európai Közösség miniszteri tanácsát arról, hogy egy ilyen iniciativa „közelebb hozhatja egymáshoz Európa népeit, tökéletesítheti a kulturális együttműködést, s a gazdasági és politikai integráció mellett a kulturális egyesülés folyamatát is segítheti”. 1985-ben Athén viselhette elsőként a kulturális főváros címet. Azóta változott egy s más, egyebek között átíródott – és folyamatosan tovább íródik – Európa politikai térképe. „A kulturális fővárosok ma – mondja a *Graz 2003* intendánsa, Wolfgang Lorenz – olyan identitásteremtő események, amelyek helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten, művészeti, társadalmilag, művelődéspolitikailag és gazdaságilag egyaránt jelentősek tudnak lenni. Kulturális fővárosnak lenni az ezredforduló után nem egyszerűen annyit tesz: olyan helyszínné lenni, ahol egy éven át művészet zajlik; egy olyan toposzról van szó, amely kulturális értéktöbblet létrehozására alkalmas.”

A városatyák pályázatukban nem feledkeztek meg arról sem, hogy Graz különleges, földrajzi fekvéséből is adódó helyzetét hangsúlyozzák: ezúttal egy olyan nagytelepülés nyerte el a kulturális főváros címet, amely „az európai kultúrák találkozási pontjánál fekszik”, s ahol „a latin és szláv, magyar és germán-alpesi hatások egészen sajátos karakterre egyesültek”.

Tény, hogy Graz ma multikulturálisabb, mint valaha, s a kulturális főváros 365 napos programsorozatának szervezői alighanem ezt is szem előtt tartották, amikor a „*Graz darf alles*” – Graznak mindent szabad – mottót választották 2003 jelszavául. Ennek megfelelően már-már zavarbaejtően gazdag az egész évre szóló programkínálat. Egészében véve remélhetőleg képes lesz közvetíteni a rendezők üzenetét, mely szerint „a művészet és a kultúra éltető és túlélésüket segítő eleme a felvilágosult, demokratikus társadalmaknak”, ez „a legfontosabb fenntarthatóság, amelyet civilizációk létrehozni képesek, az emberiség legmarkánsabb emléke és túlélésének legnagyobb esélye”.

A város emblémája 365 napra „állandó” árnyékkal egészült ki

Mária szemszögéből látni a várost – egy kerek esztendőn át

2003. január 11., szombat 10.45: az Operaház személyzete felkészült az ünnepélyes megnyitó vendégeinek fogadására • 10.55: a nézőtér megtelt • 11.00: kezdődhet az előadás • Az osztrák kancellár a szabad – írott segédletként mindössze néhány címszóra támaszkodó – ékesszólás mestere • „Graz repül!” – ezt a címet kapta a Theater am Bahnhof társulata által előadott hat vidám jelenet. • Minden jelenet végén más és más formában szólították pódiumra a soron következő prominens szónokot

A modern acélszerkezet ősi organikus formákat idéz: Vito Acconci amfiteátruma eltolt kagylóhéj gyanánt simul a Mura vizére

Így kell elképzelnünk: a Kunsthaus épülete 2003 őszén, a Stájer Ősz megnyitóján kerül átadásra

Reménytelen vállalkozás volna, ha néhány sorban átfogó képet akarnánk adni a *Graz 2003 – Európa kulturális fővárosa* programjairól. Színház, komolyzene, pop, képzőművészet, művelődéstörténet, vallás, építészet, film, fotó, gasztronómia, feminizmus és hajléktalankultúra – nehéz lenne olyan műfajt találnunk, amely valamilyen formában ne kapott volna helyet a programév négyszáz oldalas naptárában. A *Graz 2003* közhasznú társaság ügyvezető igazgatója, az előkészítő munkálatok pénzügyi oldaláért felelős Dr. Manfred Gaulhofer a vele készített interjúban kitér az egészéves rendezvénysorozat kiemelt fénypontjaira is.

Betértünk a Szt. András-templomba és a hozzátartozó plébániába. A plébánia fiatal papjával, Hermann Glettlerral folytatott beszélgetés és a mise, amelyet a lelkész immár másfél éve minden vasárnap délben a helyi fekete-afrikai migránsoknak celebrál, grazi napjaink igazi fénypontjának bizonyult. Tapasztalhattuk, saját fülünkkel hallhattuk és saját szemünkkel láthattuk, amint a tamtam és goszpel mifelénk szokatlan vitalitással és életörömmel tölti meg a barokk templombelső aranytól és kacskaringóktól súlyos környezetét, a grazi plébános igehirdetés címén, folyékony angolsággal előadott anekdotái pedig önkéntelenül is széles mosolyt csálnak a hallgatóság orcáira. Ha belegondolunk, Mária-szemszög ez is, mint a lifttel megközelíthető: csak éppen kevésbé mechanikus.

Meglátjuk, sikerül-e százszázalékosan

Beszélgetés Dr. Manfred Gaulhoferral,
a *Graz 2003* ügyvezető igazgatójával

– Gaulhofer úr! *Graz* nem az első város, amely elnyerte az „Európa kulturális fővárosa” címet. Hogyan illeszkedik egy város ebbe a sorba: megkeresi az elődöket és a segítségüket kéri, vagy jobban teszi, ha mindenestül a maga útját járja? Hogyan áll fel és jön létre pénzügyileg egy ilyen nagyszabású program?

– Tény, hogy néhány várossal az elődeink közül szoros kapcsolatokat ápolunk: elsősorban a 2001-es és 2002-es év kulturális fővárosaival, tehát Rotterdammal és Portóval, aztán Bruges-zsel és Salamancával. A korábbiakkal kevésbé, részint azért, mert időben nagy a távolság, részint pedig amiatt, hogy 2000-ben egyszerre kilenc városnak adták oda a címet, és ez meglehetősen felhívította a programot. A korábbi városok pedig amúgy sem hasonlíthatók igazán hozzánk, hiszen a kilencvenes évek végéig javarészt a fővárosokra, vagyis Graznál sokkal nagyobb metropolisokra összpontosítottak. Csak utánuk jöttek a másodrangú városok, kvázi a második sor. Hogy rövidre fogjam: igen, vannak kapcsolataink az elődökkel, de e kapcsolatok elsősorban nem a programtematikát érintik; inkább arról van szó, hogy tanulni szeretnénk a korábbi tapasztalatokból, és nem akarnánk ugyanazt a hibát még egyszer elkövetni. De az biztos, hogy mindenütt, ahol kopogtattunk, tárt karokkal fogadtak, és ez sokban hozzájárult ahhoz, hogy bizonyos hibalehetőségeket eleve kizárjunk.

– Pénzügyileg hogyan lát neki az ember egy ilyen nagyszabású programnak?

– Nos, ez országról országra, városról városra teljesen eltérő. Ami bennünket illet, mi meglehetősen bőséges költségvetésből gazdálkodhatunk. A teljes büdzsé egyfelől közpénzekből áll össze: a városi, a stájerországi tartományi, az osztrák állami és az uniós kasszából, amelyek összes hozzájárulása mintegy 52 millió eurót tesz ki. Ezt az összeget különböző szponzoroktól kapott támogatásokkal,

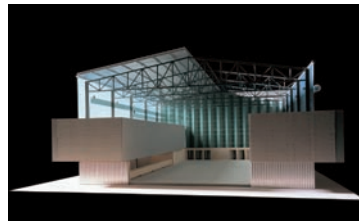
A keményebb ritmusok híveinek: Cocoo, magyarán rave-performansz egyenesen Japánból. Az éjszakai koncertre nem volt könnyű bejutni

2003 nyarán Graz ad helyszínt a hajléktalanok első utcai labdarúgó világbajnokságának

A Helmut-List-Halle funkcionális háza

együttvéve mintegy 3,5-4 millió euróval egészítjük ki. A teljes büdzsé tehát körülbelül 56 millió euró; mi azonban azt a becsvágyó célt tűztük magunk elé, hogy a közpénzekből a programokat és a programok reklámját, a marketinget finanszírozzuk, mindazt pedig, amibe a mi működésünk kerül, a szponzori pénzekből igyekszünk fedezni. Meglátjuk, hogy ez százszázalékosan sikerül-e; mindenesetre feltétlenül azt szeretnénk, hogy a közpénzek a kulturális programokba és a nekik szánt hírverésbe folyjanak vissza.

– *Grazban ma mindenféle építődaruk magasodnak: sok minden, ami a 2003-as programokhoz kapcsolódóan épül, később is megmarad majd.*

– Így van, de ehhez tudnunk kell, hogy a *Graz 2003* program keretében mi csak egyetlen egy építkezést finanszírozzuk, ez pedig a rövidesen remélhetőleg

A *Graz 2003* több tucat kiállítása közül alighanem a háború és civilizáció viszonyát faggató M_ARS az egyik legaktuálisabb

már Európa-, sőt világszerte híressé váló Insel in der Mur, a Mura folyóra épített sziget. Vannak aztán olyan építkezések, amelyek a *Graz 2003* programjával közvetlen kapcsolatban állnak, mégsem mi finanszírozzuk őket: ilyen például a Kunsthaus, amely nem épülne meg, ha Graz nem kapta volna meg a kulturális főváros címet. Készül a Gyermekmúzeum, az Irodalom Háza – egyik sem jöhetne létre, ha a *Graz 2003* nincs; két éve, de már 2003 jegyében készült el az új rendezvényhelyszín a hegy gyomrában, a Dom im Berg. És ilyen persze az új, 1200 férőhelyes koncertház, a Paul List-csarnok. Van azután egy sor olyan építkezés, amely csak közvetetten kapcsolódik a kulturális fővárossághoz, ahol azt mondhatjuk: előbb-utóbb sorra kerültek volna, de bizonyosan nem most. Ilyen például a pályaudvar felújítása vagy az új rendezvénycsarnok, a Stadthalle megépítése. Kiszámtuk, hogy mindaz, amit mi magunk csinálunk és ami közvetlenül a *Graz 2003*-hoz kapcsolódóan a városban és a régióban gazdasági értéként keletkezik, 120 millió eurót tesz ki, ha pedig a közvetett beruházásokat is hozzávesszük, 280 millió eurót kapunk. Ez pedig egy akkora város esetében, mint Graz, mindenképp jelentős volumen.

– *Gaulhofer úr! Mit ajánl az Európai utas azon olvasóinak, akik 2003 során szeretnének Grazba látogatni: melyek azok a programok, amelyekről semmiképp sem szabad lemaradni?*

– Legszívesebben azt mondanám, hogy egyikről sem. De nyilvánvaló, hogy ez lehetetlen. A programok jó részének megvan az az előnye, hogy úgymond köztéri, állandóan látogatható események: ilyen Vito

Acconci színpadot és kávéházat egyesítő acélszigete a Murán, amely remélhetőleg még ötven vagy száz évig ott fog állni, ilyen a Mária-lift, amely a Mária-szobor magaslatából enged rálátnunk Graz belvárosára, ilyen a város védjegye, az Óratorony mellé épülő „árnyék”, ilyen a híres szobrászok betonszobraiból rendezendő köztéri tárlat és még egy sor más program. Aztán lesznek persze olyan fénypontok, amelyek időben korlátozottak, de már csak emiatt is „kötelezők”: ilyen a többnapos januári megnyitó, benne egy opera- és egy színházi bemutatóval, több kiállítás megnyitással, japán tűzijátékkal, televíziós gálaesttel és japán ravepartyval. Egyedülállóan mondható az is, hogy a szentpétervári Marinszkij Színház négy operaelőadással fog vendégszerezni Grazban, a

*Pikk dámával, a Mazeppával, az Ödipusz királlyal és egy kvázi-ösbemutatóval: Cimarosa Cleopátrájával, amelyet a cári udvar felkérésére komponált, és amelyet Valerij Gergyijev most újra előásott és színpadra vitt. Hasonló fénypontnak nevezném nagyszabású, hat hónapig nyitva tartó kiállításunkat is, amely az emberi nyelv fejlődését mutatja be *A bábeli torony* címmel. Aztán ott vannak a szubjektív preferenciák: nekem ilyen személyes „kedvenc” a huszadik századi zeneirodalom nagyjából válogató koncertsorozat, és ősszel feltétlen „kötelező” – a Stájer Ősz megnyitásával egybeeső – program lesz persze a Kunsthaus megnyitása is.*

Ézúttal nemcsak a hangok, hanem a fények is a messzi Keletről jöttek: a japán tűzijáték fél órán át hintette szikráit Graz esti égére

– *Úgy hallottuk, hogy Grazban idén még a húsvét is különleges ünnep lesz. Mennyiben?*

– Való igaz! Kiderült ugyanis, hogy a három nagy monoteista vallás, a zsidó, a keresztény és az iszlám liturgikus naptárai között ritka egybeeséseket hoz az idei év: hamvazószerda, a keresztény böjt első napja egyúttal az iszlám 1424. esztendejének első napja is, s a muszlimok tíz nappal később tartják az asura-ünnepet, amely Noénak az Ararát hegyére való visszatérésére emlékezik. A síták ugyanezen a napon emlékeznek Mohamed unokájának, Husszeinnek a meggyilkolására. A zsidó naptár 5763. éve szerinti peszah-ünnep kezdete pedig az evangélikus és katolikus keresztények idei nagycsütörtökével esik egybe. A *Zsoltár 2003* koncertsorozat a három világvallás liturgikus és szakrális zenéjének megszólaltatásával szeretné megmutatni, mennyi hasonló és mennyi egyéni szépség lakozik e három nagy vallás kultúrájában. De ha már a vallásoknál tartunk: júliusban nemzetközi konferenciát szervezünk *Vallásközi Európa* címmel, hogy körüljárjuk a vallások és kultúrák egymás mellett élésének lehetőségeit a XXI. század nagyvárosaiban.

Az emberekben megnyílik valami

Beszélgetés Hermann Glettler plébánossal

– *Tisztelendő úr! Ön minden vasárnap pontban déli tizenkét órakor afrikai misét celebrál a templomában. Hogyan kezdődött ez a vállalkozás, és miért fontos önnek?*

– Egyszerű a magyarázat: Grazba, közelebbről Graznak ebbe a negyedébe évek óta érkeznek migránsok Fekete-Afrikából, elsősorban Nigériából és Ghánából. Én pedig egyre inkább azt láttam, hogy kapnak ugyan szociális segílyt, megindul a menekültügyi procedúra, de egyházi-spirituális tekintetben nem kapnak támogatást és nem találnak befogadásra. Bár a Nigériából érkezők nagyrésze az igbók törzséből származik, és hívő katolikus, az itteni egyház mégsem fogadja őket tárt karokkal. A konkrét indítást egy négyéves kisfiú keresztelője adta: a szülők elmondták nekem, hogy nem értik a katolikus misét, nemcsak a nyelv miatt, de

Igehirdetés a kortárs művészet támogatásával

Evangelizáció a humor eszközével

A fehér papot fekete vendégek segítik

a vérmérsékletéből adódóan sem: unalmas nekik, és hiányzik belőle az a ritmus, amit egyébként a szívükben hordanak. Így kezdtünk hozzá másfél éve, hogy külön misét celebráljunk: velük és nekik.

– *Mekkora a misék látogatottsága? A fekete közösségből hányan jönnek el vasárnaponként?*

– Az „african catholic community”, ahogy az itt élő afrikaiak nevezik magukat, gyarapodott az utóbbi időben, jelenleg mintegy nyolcvanan-százan vesznek részt a vasárnap déli miséken. A nagy ünnepeket viszont – a karácsonyt, az újévet és a húsvétot – a Szt. András-plébánia közösségével együtt ünnepeljük.

– *Az ilyen nagy misék két nyelven folynak?*

– Úgy van, két nyelven, németül és angolul. És örömmel mondhatom, hogy a szisztéma bevált: a helyi közösség pozitívan fogadta az idegeneket. Graz általában is egyre nemzetközibb város, s mi egyházként igyekezünk megfelelni ennek. Mindennek a legmélyén az a meggyőződés bújjik meg, hogy Jézus nemzetközi! Hogy emberré vált, azt mindannyiunkért tette. És ez a legbelső pont, egyben feladat is: hogy ki-ki be tudja fogadni Jézust.

– *Egyházi körökben mennyire kap pozitív fogadtatást és támogatást az afrikai misék kezdeményezése?*

– Az itteni egyházmegyében szívből örülnek annak, hogy az Afrikából érkező migránsok a katolikus egyházban otthonra lelnek. Egyszer már a püspök úr is meglátogatott bennünket, ő is mögöttünk áll. Nézzék: nem lehet nem látni ezeknek az embereknek az ínségét, akik elhagyják a hazájukat egy jobb élet reményében, s amikor megérkeznek ide, egy sor nehézséggel szembesülnek. A kulturális szakadék, aztán az a tény, hogy egyáltalán nem könnyű munkát találniuk – Ausztriában négy-öt évnek kell eltelnie, mire egyáltalán elkezdhetnek dolgozni –; és persze a gyökereik elvesztése. Az egyház pedig igyekszik éreztetni velük, hogy szívesen látott jövevények. Azt szeretnénk, ha éreznék: megpróbáljuk támogatni őket,

hogy ne kelljen piszkos üzletekbe fogniuk a boldogulás reményében. Vagyis nem szabad a feltartott mutatóujj mentalitásával és a morális elvárások hangoztatásával kezdenünk, hanem csakis a fogadókézséggel: Isten hozott benneteket! És ehhez kapcsolódhat aztán a támogatás, hogy törvényes eszközökkel építsék fel maguknak a jobb jövőt.

– *Amikor novemberben itt jártunk, és részt vettünk a misén, nagy hatást tett ránk, hogy az oltárteret fórumként, az eleven kommunikáció színteréül használják, nem pedig zárt szakrális övezetként.*

– Valóban ez az egyik legfőbb célkitűzésem: hogy a templomot eleven térként, a szentmisét élő eseményként éljük meg a hívők, s hogy az dinamikus elemekkel gazdagodjék. Ezen a ponton nekünk, európai keresztényeknek nagyon sokat segítenek az afrikai keresztények. Egyszerűen azzal, hogy magukban hordják ezt a ritmust, és bámulatos módon nyitottak Isten felé. Mi, ugye, átestünk a felvilágosodáson, vannak bennünk bizonyos korlátok, a vallást magánügynek tekintjük, félünk az érzelmek túlsordulásától; és igaz persze, hogy a fej sem

hiányozhat, a vallás azonban a kettő együtt: fej is, meg zsiger is. Mert ha Isten nem hatol le örömként az ember gyökeréig, bizony kár az erőlködésért. Vagyis sokat, sokat tanulhatunk tőlük: a hit örömteli kifejezését, a közösségi érzést.

– *Tisztelendő úr! Ön templomában nem csak afrikai miséket celebrál, de művel egyéb szokatlan dolgokat is: például képzőművészetet. Ezt miért teszi?*

– A képzőművészet számomra afféle második pálya ahhoz, hogy az egyházat megnyissuk, visszahelyezzük az aktualitásba. Ha össze akarom foglalni, engem igazában három pálya érdekel: az első az evangelizáció. Hogy elvigyük az evangéliumot a mai embereknek: ne csak a szentség osztásával foglalkozunk, de újra ki merjünk menni az utcára is. A második: nyitni az idegenek vagy inkább minden itt élő ember felé. A szükség is erre kényszerít: a hagyományos templomi közösség nagyon megfogyatkozott az utóbbi időkben. A nyitás tehát az idő parancsa. Egyszersmind alapvető keresztény, zsidó-keresztény is: vendégszeretetünk – az, ahogyan az idegennel bánunk – megmutatja, milyen Istenben hiszünk. A harmadik pálya pedig, és ez valóban nagy kihívás, sokszor provokáció is, de nagyon izgalmas feladat: hogy a kortárs művészet és kultúra előtt megnyissuk az egyház kapuit. Két rendszer találkozik ezáltal: a megélt hit rendszere és a művészi kifejezés rendszere. S mivel e kettőnek más a küldetése, mások a kiindulási pontjai, mindig adódnak súrlódási pontok is – de éppen ez az izgalmas: hogy el tudjuk viselni a súrlódásokat, és akkor mind a két oldal profitál belőle. A művészeknek a templom szokatlan alkotói környezet, a hívőknek meg a művészet jelenthet nem mindennapi élményt, hisz a legtöbbjük egyébként nem jár galériákba vagy kiállításokra. A művészet így ajtót nyit a kortársaknak, hogy belássák: az egyház küldetése a jelenkornak szól. És ajtót nyit abban az értelemben is, hogy hatására magukban az emberekben megnyílik valami.

– *És a hitközség tagjai valóban készek erre a belső nyitásra? Célba jut az üzenet?*

– Túlnyomórészt igen; a hívők zöme velünk tart, de akadnak persze olyanok is, akiket zavar, amit csinálunk, és nem tudják megtenni ezt a lépést. Azt mondanám, hogy nyolcvan százalék támogatja; és ami a fő, hogy a művészet mások előtt is megnyitja a templom kapuit. A művészek pedig anélkül kapnak meghívást a szakrális térben való alkotásra, hogy előbb hitet kellene vallaniuk. Engem amúgy is a „normális” kortárs művészet érdekel a legjobban, nem pedig az úgynevezett szakrális művészet, amely sajnos erősen eltéveszti a célját. Előfordult például, hogy videoprojekciót építettünk be a liturgiába, máskor performansznak adtunk helyet megint csak a liturgia részeként. Nem az a célunk, hogy művészettel rakjuk tele a szentmisét és a templomteret, a tiszteletnek mindenképp meg kell maradnia – hiszen a katolikus liturgia gyönyörű! Ezt érzik a művészek is. Nem játsszák meg a nagyokost, mondván, akkor ezt ők most jobban fogják csinálni.

– *A művészet eszerint képes lehet arra, hogy aktualizálja, netán tökéletesebbé tegye a liturgiát?*

– Feltétlenül! Úgy mondanám, hogy jeleket, impulzusokat adhat – például a miseruha révén. Már egész kollekciónk van képzőművészek által tervezett miseruhákból. De ehhez figyelembe kell vennünk azt is, hogy a mi hitközségünkben nagyon sok a szegény ember, akiknek szociális segélyre van szükségük – és fáradozásainknak ez is alapvető része. Az egyház akkor él, ha ez a négy: az igehirdetés, a szentségek, a szegények gyámolítása, és a kulturális forma együtt van jelen.

